

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

גיטין יז

עניין: רומאי מעלי מפרסאי

חתם סופר

אתא ההוא חברא שקלה לשרגא מקמייהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו, למימרא דארומאי מעלו מפרסאי וכו'. ותמוה, אי נמי יהי' כן דאדום מעלי, מ"מ לא נאכ ולא יאכ למימרא קמי' קצ"ה או בטולך או בטולא דבר אדום וחברותא כלפי שמיא, וגם לא שמעתי ולא ראיתי מעליותא דבר אדום.

אבל הענין נ"ל, מה שאנו מדקדקים לומר לא ולמד מה צקש לצן הארמי לעשות שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולצן צקש לעקור את הכל, שאין הרצון לצד החילוק שבין זכרים לצד, לעקירת הכלל כולו, אלא העיקר הוא צמח שפרעה גזר ולצן צקש ולא עשה, כי פרעה צנע אמרתו וגזר על הזכרים וכמעט רגע עבדו צמים, ונגד הנקבות עכ"פ היו צמחים צמים, משא"כ לצן צקש ולא רצה לעשות מעשה, רק שיהיה בכל עת מסור בידו להמיתו וחיי יעקב תלואים מנגד ומחליף משכורתו בכל יום ויעשה עמו כחפצו ורצונו, וזה גרע הרבה ממיטה והריגה מוחלעת. והנה עיטום גזר מאן דקטיל לישראל לישקל ד' זוזי [לקמן כ"ה ע"ג], זהו הריגה מוחלעת, משא"כ הפרסאים מעולם לא שלחו יד ביבודים ומ"מ עומדים עליהם ומצקשים להרע להם, ועל זה התפלל רבש"ע או בטולך ונכיה אנחנו צרום עליון, או אס ח"ו נגזר עלינו גלות תתנו בטולא דבר אדום שמחליע דבריו כעיטום הנ"ל, אבל לא כי בני חברי שמצקשים להרוג שכוף רע מן הכלל.

בניהו יומא דף י.

דף יו"ד. גזרת מלך היא זו שפלו בונים ביד סותרים. כ"ל צס"ד הטעם לגזרה זו, להודיע כי הבונים אע"פ שבגלוי תמלא פעולתם רלויה וטובה, שבנו בהמ"ק שראוי שתעמוד להם מלוא זו לדורות עולם שיליחו בכל מלחמותיהם, הנה תוכיות לבס מעת הבנין עבר צס מחשבה רעה, דחשבו לטהור הבנין הזה אח"ו, ואלל האומות מחשבה רעה מלרפה למעשה, שמלינו בנמרא דר"ה הטעם שזוה כורש במכתב שנתן לאדונינו עזרא הסופר ע"ה שיהיו בונים שלשה שורות אכן ושורה של עץ, דכתיב מדבין די אבן גלל תלתא וכדבך די אע חדא, היינו מפני שחשב לשרפו באש אס ימרדו בו היהודים, נמלא חשב על המקדש מחשבת רע לשלות יד בו, ולכן גזר השי"ת דאן הבונים שהיה להם מחשבה רעה זו של סתירת בהמ"ק יפלו ביד הסותרים, להודיע שגם הם חשיבי בכלל הסותרים.

מהר"ם שי"ף

גמ' או בטולא דבר עשו. דשיעבודו זישראל על תנאי והיה כאשר תריד ופרקת עולו כמו שנאמר הקול קול יעקב וגו' וא"כ עתה שעסקנו בדברי תורה לא יהיה ידו שולטת צנו משא"כ צשיעבוד עובדי כוכבים אחרים. ופריך למימרא וכו' שאין יכולין לקבל גזירת רומיים שגזרו שלא יעסקו בתורה וכפרש"י שע"כ יהיה להם שליטה והשתא אחי שפיר נמי הא דמשני הא לצת דלתי חברי וכו' סוף סוף צמאי גריעי מרומיים כיון דגזירת הרומיים קשים עד שאין יכולים לקבל וכו' [אבל לפירושו גריעי חברי צשעה שעסקין בתורה דצרומיים אין יכולין לגזור שאר גזירות משא"כ חברי] וק"ל:

(נוסף אמר) רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו. כי אומה אחרת גדול הדאגה אס נתן להם השי"ת שליטה. משא"כ זו כבר נחצרן יעקב שיהיה גביר עליו ואין להם על ישראל רק כאשר תריד ופרקת עולו וכו' וא"כ כאשר אשצ ואעסוק בתורה אין להם עלינו כלום:

כתב סופר

אמר רחמנא או בטולך בו. ראיתי בחידושי אדוני אבי מורי ורבי מאור הגולה זצ"ל שכתב שהיה מצטער על העיון והלימוד כי כל שאין נר אין שלום בית ומתבטל מן לימוד התורה והאריך עוד. ונ"ל לפרש הא דאמר אדהכי אתא חברא כו' מה המשך יש לזה עם הענין דעסקו ביה, נראה דמשמים הראוהו דהוא ס"ל דשנים אין צריך לומר וס"ל כרבה אלא לאחר שלמדו אין צריך לומר דל"ג שמא יחזור לקלקולא ותשתכח התורה והראו לו מענין זה דאתו חברא ונטל שרגא ונצטער על בטול התורה על ידי הגלות וגזירות שמשכחות התורה בעונותינו הרבים ויש לחוש שיחזור הדבר לקלקולו ברוב הימים ד' יצילנו ויהי עוזר לנו:

גמ' יומא י.

אמר רב עתידה פרס שתפול ביד רומי אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב בנויי ביד סתורי אמר להו אין גזירת מלך היא

